

*Läs om den ryska adelsflickan
som gifte sig med en berömd
Wendela Hebbeättling och
lämnade Stalins Ryssland.
Sidan 6.*

Malapropismer sidan 10

Bildsvep från sommarteatern sidan 12

PRESSHISTORIA SIDAN 15

Några glimtar från Ryssland på 1920-talet.

AV VERA BERGERON FÖDD ROMANOVSKAJA

Tor Bergerons ryskfödda hustru Vera Romanovskaja höll i februari 1959 ett föredrag inför Soroptimisterna i Stockholm (en internationell sammanslutning för yrkeskvinnor), som hon tillhörde. Det är en fascinerande skildring från tiden efter revolutionen i Ryssland 1917. Veras familj tillhörde överklassen, hennes far var överste vid det kejserliga kavalleriregementet och modern var konsertpianist. I sitt andra äktenskap gifte sig Vera med Tor Bergeron och flyttade till Sverige 1932 tillsammans med sin sjuårige son Nicolajev (Nils), som adopterades av Tor. Genom förmedling av Wendelas Vänners mångåriga medlem Maria Bobeck-Karlsson, vars man meteorologen Karl Einar Karlsson (känd från TV:s väderleksrapporter), var elev till Tor Bergeron i Uppsala, har vi fått tillgång till Veras manus. Av Veras son Nils Bergeron har vi fått en kopia på samma manus, fast med flera korrigeringar och tillägg.

Det blir nu bara små, små glimtar av livet i det stora landet i Öster under den första svåra tiden efter revolutionen 1917, då allting helst skulle **ändras totalt** och tillvaron inte skulle likna livet under tsartiden. Jag skall försöka att så opartiskt som möjligt ge en bild av hur det var att vara med, när denna omvälvning skedde. När revolutionen kom, var det för många människor som en blixtnedfall från klar himmel. Den gamla regimen var ganska degenererad och ur stånd att klara det svåra läge, som landet befann sig i – med den svage tsar Nikolaj II i spetsen och tsaritsan, som stod under Rasputins enorma inflytande.

Folket i Ryssland var på den tiden till stor del analfabeter. Människorna var snälla och fogliga var för

sig men blev livsfarliga som massa, så snart de lyssnade till en värtalig agitator, som hade ordet i sin makt. Lenin och Trotskij, som återvänt till sitt land från exilen i utlandet, var uppriktiga idealister och trodde orubbligt på sin mission, den kommunistiska idén och Karl Marx. Många bland den s.k. intelligentsian och studenterna svärmade för socialistiska idéer och blev Lenins trogna lärjungar. Men också sämre element utnyttjade läget, plundrade de mera välsituerade, de mera förtryckare, deras egendom och ibland även livet. Orden ”ta allt från de rika och ge till de fattiga” blev verklighet. Det kunde inte undvikas, att mycket av det som togs, fastnade i de tagandes egna fickor, och mycket av värdefulla saker bara förintades för själva nöjet att slå sönder och

förstöra. Man kunde heller inte hålla reda på vem som skulle bestraffas. Det gjorde ofta ingen skillnad mellan t ex en godsägare eller industriföretagare, som verkligen hade varit en förtryckare och en som varit god mot sina underordnade.

Det var en tid av obeskrivligt kaos. Alla olika partier försökte bli dominerande i regeringen: bolsjevikerna, mensjeviker, socialister, anarkister m.fl. Det blev bolsjevikerna som vann. Med järnhand började de bygga om agrarlandet Ryssland, som skulle förvandlas till ett mäktigt industriland: Sovjet-Unionen. Inga uppoffringar var för stora för att detta mål skulle nås. Det privata livet, den enskilde individens lycka, spelade ingen roll. Det fanns ju så många människor i det stora landet, som kunde offras, och alla skulle förstå, att landets framtid var viktigare än individens. Tack vare diktaturen blev det möjligt för regeringen att genomdriva praktiskt taget vilka planer som helst.

När revolutionen kom, var min bror 16 år och jag 13. Min far, som varit överste vid det kejserliga kavalleriregementet, hade nyligen dött. Det var troligt, att han skulle ha blivit skjuten, om han levat, liksom de flesta av hans vänner och kamrater blev, och detta därför att de olyckligtvis valt militäryrket och dessutom var adliga. Vi bodde i Moskva. Min mor var konsertpianist och hade gått igenom Moskvas kon-



Veras mamma, som var utbildad konsertpianist hade haft den store Peter Tjajkovskij (bilden) som lärare. Han levde mellan 1840 och 1893 och blev oerhört berömd för sina symfonier, operor, och sagobaletter (Svansjön, Törnrosa och Nötknäpparen). Tack vare moderns forna bekantskap med tonsättaren fick Vera och hennes man bostadshjälp efter hemkomsten från Sibirien.

servatorium. Som studiekamrat hade hon bland andra haft Rachmaninov. En av hennes utomordentliga lärare var Peter Tjajkovskij. Hela min tidiga barndom levde jag i musikens värld. Det musicerades alltid hos oss. Min mor spelade dels solo, dels tillsammans med stråkar. Duetter, trios, kvartetter övades och uppfördes för våra vänner. Vi barn spelade också och uppträdde i olika sammanhang. Min bror var ett s.k. underbarn i matematik. Ganska tidigt var han med hela sin själ i den högre matematikens spännande värld. Självtänkte jag bli pianist som min mor.

Denna idyll blev nu hastigt avbruten av den grymma verkligheten. Arresteringarnas tid började. Inga rättgångar i vanlig mening existerade. Det var tillräckligt för att bli arresterad och kanske till och med skjuten eller deporterad att någon för egen vinnings skull angav en annan person för att vara kontrarevolutionär. Ibland blev någon tagen och satt i fängelse bara för att han råkade komma på besök till någon, där husundersökning just pågick. Jag har själv varit med om detta några gånger, exempelvis suttit instängd tre dagar i ett rum tillsam-

mans med 19 andra människor, som hade något ärende till de människor som bodde i en och samma våning. Trångboddheten efter revolutionen var ju enorm, och det var då nödvändigt att kontrollera vem som inte hörde till våningen. Därför fick ingen gå sin väg, för då hade den personen kunnat förvarna den som poliserna sökte just då. Även små barn fick snällt finna sig i att stanna kvar och inga tårar hjälpte.

Rektorn i den flickskola, där jag gick, blev arresterad liksom hans hustru, som var lektor i matematik. Bägge var stora personligheter och skolan var deras ögonsten. Rektorn råkade ha samma efternamn som en politiker bland motståndarna till den nya regimen. Efter en nattlig husundersökning, då ingenting komprometterande hade hittats hos honom, fördes han trots detta till ett fängelse. Hans fru tiggde och bad att få följa med sin make. Det beviljades. En kort tid därefter sköts han. Hon ville inte leva utan honom och bad att som nåd bli skjuten även hon – och det beviljades också!... Under tiden rådde fullständigt kaos i skolan. Lärarna, och vi elever, hoppades att de båda skulle komma tillbaka. De kom aldrig – men några månader senare kom en ursäkt för felaktig arkebusering: rektorns förnamn hade nämligen inte varit identiskt med den person som i verkligheten söktes.

Imånga skolor blev det liknande s.k. olyckshändelser. Det uppstod en skriande brist på lärare, ty

skolarbetet fortsatte ju. De mest begåvade eleverna fick nu rycka in och leda undervisningen så gott de kunde. Min bror, som då var bara 16 år, fick undervisa både i sin och i min skola i matematik, i de högsta klasserna, där eleverna var äldre än han själv. Undervisningen i historia fick förresten ett fullständigt avbrott ganska snart. Man kunde ju inte läsa om de förfärliga monarker som funnits. Läroböckerna måste först skrivas om i rätt anda. Vi fick läsa dagstidningar i stället – de innehöll ju endast händelserna efter 1917!

Detta är bara ett litet exempel på hur obestämt och trevande allting var i början. Regeringen gav order och kontraorder utan att blinka. Den hade också mod att medge att vissa åtgärder var felaktiga, och då blev det ändring igen eller ibland återgång till det gamla. Det var en omänskligt svår uppgift att utan erfarenhet regera detta stora oregerliga land, och man experimenterade med livet och människorna.

Ganska snart efter 1917 konfiskerades all privat egendom, som just då fanns i bankerna. Dagen innan det dekretet trädde i kraft, hade min mor lagt in alla värdesaker i sitt bankfack. Det var det säkraste stället, trodde alla. Dagen efter var allt borta – bankböcker, värdepapper, smycken, matsilver och dylikt. Borta för alltid!

Bristen på matvaror gjorde sig mer och mer gällande. Vi svalt. Känslan av ständig hunger förföljde oss alla. De som inte arbetade skulle heller inte äta, det var dagens paroll. Att gå i skolan kunde inte ge oss bröd, ej heller pengar. Min bror hade fått plats på ett statligt företag. Även jag fick plats på ett kontor. Att jag bara var knappt 14 år och hade två flätor på ryggen, var inget hinder. Vi fick bröd och andra matvaror på

Forts.nästa sida

arbetet och ibland en så kallad lunch som tillägg till de få rubel, som skulle föreställa lönen. Vad man var lycklig över den enklaste rätt, som kanske till på köpet inte alls smakade bra! Men hungrig var och förblev man ungefär 13 år framöver, ty den huvudsakliga maten bestod av potatis, ibland bara rutten, ibland frusen. – Lukten av magasinerad potatis, som ligger och jäser, minns jag ännu! Vi hade ett sådant lager närmast under den våning, där vi och många andra bodde. Vi var då 35 människor som bodde i en sexrumsvåning plus kök. Ibland mobiliserades vi att sortera och kasta bort de värst luktande potatisarna, men då var många andra potatisar redan angripna. Under den tid jag var anställd på kontor, fanns det emellertid en ljuspunkt i tillvaron. Personalen hade bildat en orkester och där satt även jag och spelade triangel och lilla trumman!

Jag kunde inte tänka mig att inte ta studentexamen, så jag läste på kvällarna hemma efter mitt kontorsarbete och tenterade för mina underbara lärare i den skola jag förut gått. På så sätt kom jag så småningom in på universitetet och studerade högre matematik, jag också. År 1919 skulle många av de offentliga regeringsinstitutionerna flyttas från Petrograd till Moskva, som skulle bli huvudstad. Läget där var ju mera skyddat och centralt. Att bygga nya hus kunde inte komma ifråga. Allt husbygge hade avstannat. Vad gjorde man då? Jo, utan vidare fick människorna i de större husen i vissa distrikt av staden order om att utrymma alla våningar. Oturen ville, att vi bodde just i ett sådant distrikt. Vi fick en vecka på oss att försvinna!

Därefter irrade nin bror och jag från hus till hus och sökte efter någonstans att ta vägen för vår mor och oss båda samt för en familj till, som var våra vänner i det hus vi

bodde i. Det var ingen som ägde hus längre. Om man kunde finna en obebodd våning, kunde man bara annektera den. Vi såg flera övergivna våningar, men de befann sig i det mest bedrövliga skick – golvet fyllt med illaluktande avfall och obeskrivlig smuts, sönderrivna tapeter, sågspån o s v. Till slut hittade vi ändå något som trots smutsen i alla fall liknade en människoboning. Ett rum var redan upptaget av någon sorts kontor. En ung grabb, som satt där, hade ingenting emot, att vi flyttade in. Efter ett kort samtal med någon i husets styre fick vi våningen. Hyresgästerna i varje hus bildade nämligen ett självstyre. Det tillkom då var och en av hyresgästerna att i tur och ordning dygnet runt bevaka husets ingångar, så att inga främmande personer kom in.

Just det året denna svåra tid fanns det naturligtvis inga transportmedel heller. Allting skulle vi bära eller dra på en liten kärra, som vi fick låna. De största möblerna fick helt enkelt lämnas kvar där de var. Vi var lyckliga över att i utbyte mot de kvarlämnade

”När jag 13 år senare reste därifrån och lämnade Ryssland, var det sju familjer om inalles 35 personer i samma våning! - Ni kan tänka er hur det var att laga mat i ett litet kök och att bara ha ett bad- och toalettrum för alla dessa 35 människor!”

möblerna få hjälp med att flytta min mors stora konsertflygel.

Vår nya våning bestod av sex rum men två var redan upptagna och vi skulle flytta dit med, som jag redan sagt, en annan familj, vänner från samma hus där vi bodde. Vi var alltså då sex personer, som skulle disponera de fyra lediga rum som fanns, men detta varade inte länge.

När jag 13 år senare reste därifrån och lämnade Ryssland, var det sju familjer om inalles 35 personer i samma våning! Ni kan tänka er hur det var att laga mat i ett litet kök och att bara ha ett bad- och toalettrum för alla dessa 35 människor! När dessutom vattenledningarna frös sönder senare på vintern och kloakvatten och annat började strömma över vår WC-stol och vårt badkar (vi bodde nämligen på nedre botten), fick vi organisera tömning av hela härligheten med hjälp av hinkar, som vi hällde ut på gården. Vi arbetade i skift dygnet runt och gick på plankor, som var utlagda på tegelstenar i den översvämmande korridoren, och på gården frös alltsammans till en ishög.

Våra grannar i kontorsrummet visade sig vara flera än den pojke vi träffade först. De var ganska hyggliga mot oss, men hade ofta riktiga motorcykelorgier i sitt rum! Motorn sattes igång så att hela huset skakade. Ytterdörren fick vi aldrig ha låst, ty de sprang ut och in dag och natt, och vad de egentligen sysslade med hade vi ingen aning om. – En vacker dag var det plötsligen helt tyst i deras rum! Tystnaden var så ovanlig, att vi knackade på och gick in i rummet. På den ena väggen stod det skrivet med vit krita med enorma bokstäver: ”Vi har rest” och det var det sista vi hörde från dem. Senare fick vi dock veta, att hela sällskapet var en farlig mördarliga, som nu äntligen blivit infångad! Och vi som inte ens låst dörrarna till våra rum på nätterna.

När vintern kom det året, det var 1919, hade vårt nya hem inget bränsle. Liksom alla andra fick vi sätta in små järnkaminer mitt på golvet i rummen, med rör för röken direkt instoppade genom fönstren. Veden, som vi lyckades

komma över, var sur och draget var uruselt. Rummen fylldes av rök. Ändå kunde det bli minusgrader i rummen på natten trots kaminerna på dagen. En flaska i sängen, fylld med hett vatten på kvällen, var ofta fylld med is på morgonen och sprucken. Även bläcket frös – för att inte tala om hur vi frös själva. En kall natt sprack med en knall även hela botten på min mors konsertflygel till stor sorg för oss alla. Det var ju hennes levebröd.

När vi och alla andra inte hade någont bränsle och det var som kallast, gick man ut på bakgårdar och gator och letade efter någonting att elda med i de små kaminerna. Staketen runt husen, små träd och stolpar gick åt. Man tog vad man kunde komma över, allting tillhörde ju alla och nöden har ingen lag. Vi kämpade för livet. Det var inte märkvärdigt, att alla sjukdomar trivdes i en sådan miljö. Fläcktyfus, vanlig tyfus och paratyfus krävde många offer. Alla hade löss – det var omöjligt att inte få sådana på sig, så snart man var ute bland folk. Man lärde sig lössens beteendemönster och deras älsklingsgömiställen i underkläder. – Även jag fick löss och paratyfus, tbc och tropisk malaria, men överlevde, underligt nog, som ni förstår. Ja, det är faktiskt ofattbart!

På den lilla lön vi hade, kunde man inte klara sig. Min mor och många i hennes ställning försökte sälja de få ägodelar, som man ännu hade kvar. De stod på torget, fick många hånfulla tillrop, men få rubel, för en ring eller ett par lakan och något annat, som de och familjen egentligen behövde så väl själva. Sin päls exempelvis sålde min mor för ca 30 kronor – men vad gör man inte för att skaffa mat till familjen.

År 1924 började regeringen, då ännu med Lenin i spetsen, den så kallade Nya Ekonomiska Politiken (NEP).

Låt oss friska upp läsarens minne: Vera Bergeron är inte den enda ryska lanknytningen som finns i den komplexa hebbeska familjebilden under 1900-talets första del. Även ättens huvudman Per Hebbe, född 1886, död 1942, hemförde mitt under den revolution som Vera berättar om i artikeln intill, sin nya unga hustru Anna Palasova till Sverige. Henne hade han träffat i Petrograd/Sankt Petersburg. De fick en dotter, Marianne Hebbe Wändell, som dog för några år sedan. Per Hebbe, som så småningom skilde sig från Anna, blev efter en tid som affärsman sedermera en mycket välrenommerad bibliotekarie och lantbruks-historiker på SLU i Uppsala. Samt i ett nytt äktenskap även pappa till Agneta Hebbe, som skriver om malapropismer på nästa sida, och systemen Caroline.

Sven Erik Rönnby

Alla bönder och f d köpmän utlovades fri handel igen. Matsituationen lättade litet. Men när de som hade mera att sälja, de som hade hemliga förråd, kom fram med sina varor, blev varorna beslagtagna och en ny våg av deportationer började. Bönder, som till exempel hade en dräng och ett par kor, kallades för kulaker. De ”exploaterade” ju en arbetskraft och var alltså likställda med bourgeoisie. Sådana bönder blev också deporterade. De fattiga däremot och de som blev medlemmar av kolcho-ser, fick leva vidare. Bara de som inte ägde någonting alls, kunde vara säkra på att få leva ifred.

Jag förlovade mig tidigt med en kamrat till min bror, sonen i den familj, som vi delade våning med. Samma år fick min blivande svärmor genom ett testamente efter en god vän i uppdrag att dela ut små penningssummor till några av den avlidnes fattiga vänner. En av dessa var en nunna. Nunnor och präster var nästan lika illa sedda av regeringen på den tiden som den f d överklassen. Den hemliga polisens folk kom därför en natt till vår våning för att göra husundersökning hos min blivande svärmor. De sökte hela natten men hittade ingenting komprometterande, utom några fotografier av släktingar i uniformer. Hos min fästman, som bodde i samma rum som sin mor och vars saker skulle gås igenom, hittade poliserna några kvicka och skämtsamma brev om dagens händelser. Det var brev från min bror till min fästman. Först skrattade även soldaterna hjärtligt, men sedan

ändrade de sig och ansåg, att de för säkerhets skull måste ta både breven och ynglingarna med sig liksom min blivande svärmor, för vars skull de egentligen kommit.

Fästän vi hade rent samvete, visste vi nu, att läget kunde bli mycket farligt för ynglingarna. De kunde bli anklagade för vad som helst, och man hade ingen möjlighet att försvara sig. Så blev det också. Min bror och min fästman fick kvarstanna i häkte en tid och blev sedan deporterade till Sibirien. Min blivande svärmor däremot fick komma hem efter en månad i fängelse, där det varit ca 30 människor i samma cell, män och kvinnor om varandra. Det som drabbade oss var egentligen bara ett utslag av myndigheternas avsikt att så småningom likvidera överklassen och den gamla intelligentsian – det var alltså inte riktat mot oss personligen.

Regeringen var på den tiden också mycket misstänksam mot alla som sade sig vara partilösa. Att inte ha ett bestämt politiskt ansikte var rent av farligt, särskilt när man redan satt i fängelse. Pojkarnas deportering till Sibirien berodde på olyckliga omständigheter d v s att man hittade de skämtsamma breven, skrivna av tanklösa ungdomar. Medan de satt i häkte, sprang jag hos flera av de ledande i regeringen och bad om nåd dock utan resultat. Så t ex stod jag timtals i kö, tillsammans med hundratals andra människor, för att komma in till bl a Trotskij.

Forts. på sidan 19

Forts från sidan 9. Några glimtar från Ryssland

Det hände ibland att jag fick anfall av min malaria, jag hade tropisk malaria med höga febertoppar, och måste lägga mig ner på golvet i kön i väntan på min tur... Ingen reagerade för det. Vi satt ju alla i samma båt. Det blev ingen nåd.

För att ynglingarna skulle slippa de vanliga långa fängstransporterna, gifte jag mig genast med min fästman och anhöll att som en sorts gisslan få följa med dem till Sibirien. På dessa villkor fick de också komma hem från häktet under några dagar, innan vi for alla tre. Jag fick ansvara för dem. Men för att slippa fängstransport måste de själva bekosta biljetterna. Därför sålde min mor det sista och nödvändigaste hon hade, sin flygel, för bara 150 rubel. Nu kunde hon alltså inte ge lektioner hemma, inte förbereda sig hemma för de offentliga uppträdanden hon ibland fick. Det var verkligen ett stort offer från hennes sida.

Ankomna till Novosibirsk efter tre dygns resa i hjärtat av Sibirien, där vi skulle få veta den slutliga deportationsorten, blev bägge ynglingarna ändå satta i fängelse meddetsamma. Efter några dagar sändes de i alla fall till två skilda ställen, så att min man och jag inte fick vara tillsammans med min bror. Han blev ensam.

INovosibirsk fick jag hålla utkik dag efter dag i närheten av fängelset för att bland alla fängstransporter försöka hitta min bror och min man. Deportationen skulle vara i tre år. Därför att de var intellektuella, sändes de till ställen, där det inte fanns någon skola eller något bibliotek; de fick inte undervisa och inte fanns det något annat arbete att få, dit vi kom och de fick inte avlägsna sig från bostaden mer än två kilometer.

Av dessa tre år blev det sedan sju år – på annan ort delvis. All den sorg och allt det elände, som var förknippat med dessa år, skall jag förskona er från att höra. – Dock fanns det där borta även ljusa ögonblick i det gråa och trista, ogästvänliga kalla Sibirien. Det var kontakten med andra människor i samma situation, människor som visade det vackraste en stor människosjäl kan visa. Känslan av solidaritet och hjärtats värme, deras optimism, storsinnet och mod, glömmer jag aldrig.

Intressant är också att i fängelset och vid transporten i Sibirien hade ynglingarna, som ju var sk politiska fångar, hamnat i en transport av idel tjuvar och förbrytare. Dessa var dock oerhört hyggliga och solidariska mot dem, ty de var ju olyckskamrater. Men mot sina vakter var de mycket besvärliga.

Sibirien träffade vi naturligtvis deporterade från alla klasser och alla politiska riktningar. De som var aktiva motståndare till den nya regimen, behandlades med respekt och aktning av regeringen. De fick t ex behålla sina ägodelar och erhöll t o m hjälp med transporten. De fick åka i vagn de olika etapperna och inte som andra och de mina, marschera på gatorna under uppsikt av soldater med bajonetter.

En gång var jag på läkarmottagning hos en av dessa partimotståndare. Han var en utomordentlig gynekolog, men maken till mottagningsrum kan ni nog aldrig föreställa er. Det bestod av ett hörn av rummet i en bondstuga, avskärmat med ett hängande lakan, och vatten i en hink som hygienens enda symbol.

Narym, så hette platsen där vi bodde. Det är en liten by vid floden Ob, praktiskt taget utan träd, med gråa trista hus längs en enda

bygata. Inga affärer alls. Utanför byn sträcker sig den oändliga, låga tundra. Inget jordbruk kan drivas där. Befolkningen lever på fiske. Det var stör som fångades, stör med den underbara kaviaren. Folk där var vana vid de deporterade. Även Lenin och Trotskij hade bott just där en tid under den förra regimen. Invånarna var snälla och hyggliga men fattiga själva, och de kunde naturligtvis inte försörja dem, som sändes dit. Ofta fick vi dock av vår snälla värdinna – vi hade faktiskt ett rum för oss själva – en rågad djuptallrik med kaviar att trösta oss med. Om djungeltelegrafan fungerade, kunde man få veta att någon i byn slaktat ett av sina djur. Då sprang alla dit för att få köpa en bit kött.

Efter ungefär ett år blev jag tvungen att ta mig hem till Moskva för att föda vårt barn. Det fanns ingen läkare tillräckligt nära Narym, där vi var, och inga riktiga vägar alls utom floden, som inte var farbar alla tider på året. Dessutom var jag ju där frivilligt, alltså inte deporterad och hade rätt att resa fritt. Den enda vägen var floden Ob och vid den aktuella tiden skulle floden varken bära eller brista. En hygglig bonde åtog sig att köra mig till närmaste järnväg, till staden Tomsk, ca 60-70 mil. Det blev en otrolig, obeskrivlig 14 dagars slädfärd i sibirisk vinterkyla på floden Ob och utan tillräckligt varma kläder. Temperaturen höll sig mellan -35 och -45 grader.

Det var långt mellan bebodda trakter. Vi körde – utan mat eller varm dryck – från tidigt på morgonen till sent på kvällen. Det fick gå mycket långsamt, ty vägen dvs flodens is, var knölig och gropig. Jag var i sista månaden. Släden var obekvämt. Maten bestod av frusna små köttpajer, som jag hade gjort i ordning, innan vi gav oss iväg på den långa färden. När resan var slut

för dagen, lade jag några sådana i kokande vatten och vi fick så dagens måltid. På nätterna låg vi utmattade på golvet i köket i någon gästvänlig bondstuga, bland kalvar, höns, grisar mm och otaliga kackerlackor, allt i en härlig blandning. Som sällskap hade jag tagit med mig en söt liten kattunge, som jag hade räddat ur en skorsten i Narym. Jag klarade mig, men den lilla katten tålde inte den långa resan på Ob och dessutom tre dygn på tåg till Moskva, och klimatet där. Den dog.

Endast två veckor efter ankomsten till Moskva föddes vår son Nikolaj – numera Nils. Genom min mans och min brors öden var ju båda familjerna, också våra mödrar, utstötta ur samhället. Jag kunde inte få någon tjänst, och en tid kunde vi inte heller få några ransoneringskort. För mig började nu jakten efter vilket arbete som helst, ty nu hade vi ännu mindre att leva av. Allt som kunde säljas hade redan sålts, för att vi inte skulle duka under i Sibirien, och nu måste vi alltjämt sända pengar till min man och min bror där borta.

Många yrken fick jag nu pröva på. Först rullade jag garn-dockor hemma med hjälp av en i bordet islagen spik och så satte jag på etiketter dagen i ända. Förtjänsten kunde bli 50 öre om dagen. När jag blev mycket tränad på det och kunde arbeta fortare, tog garnet slut på fabriken. Jag tog också en kurs i sömnad men detta arbete gav inte heller några pengar. En god vän till min svärmor hade en skönhetsalong och var utbildad i Paris. Hon var snäll och hon lärde mig sitt yrke, jag fick vara elev och fick praktisera en tid hos henne. Senare fick jag vara manikyrist och ge ansiktsbehandling åt skådespelare på den mycket kända Wachtangovskij Teater. Hon hjälpte mig också med ingredienserna och med material för att starta en egen

”salong” i miniatyr och det lönade sig bättre än att sy. Genom min svärmor, som själv varit skådespelerska, fick jag kontakt med teatern och kom sedan att tillbringa många dagar och kvällar bakom kulisserna, utrensande deras pormaskar, filande deras naglar o s v.

När min man skulle flyttas från Sibirien till en annan ort, närmare Moskva, fick vi båda bo tio dagar i Peter Tjajkovskijs hus utanför den lilla staden Klin på vägen till den nya deportationsorten. Huset hade blivit ett museum och dess föreståndare – vår snälla värd – var Peter Tjajkovskijs efterlämnade bror Modest som hade ägnat hela sitt liv åt sin begåvade broder Peter. Han skrev böcker om honom och samlade allt material till museet. Dessa dagar var verkligen en upplevelse. Och att vi fick denna förmån berodde på att min mor hade varit Tjajkovskijs elev, som jag redan nämnt.

Men sedan var jag tvungen att återvända till min son i Moskva och söka arbete där. Nu var det så att jag en tid hade arbetat som guide vid ett privatmuseum, som ägdes av min svärmors bror, I.S. Ostroukov. Konstskatterna från detta museum – jag ser ännu för min inre syn bl a den underbara ikonsamlingen – flyttades efter ägarens död till Tretjakovskajagalleriet. I det hus där museet legat inflyttade då det Meteorologiska Centralinstitutets väderlekstjänst från Leningrad. I.S. Ostroukovs änka fick emellertid som en slags erkänsla för makens förnämliga konstsamling bo kvar i ett rum in på gården. Jag besökte henne ibland och genom henne råkade jag bli bekant med den nyinflyttade väderlekstjänstens överdirektör och frågade genast om det inte kunde finnas något arbete för mig. Denne var en hygglig man, som gärna ville ha mig som elev och anställa mig på

väderlekstjänsten där. Det fanns som vanligt även en politisk direktör, som var kommunist. Alla nyanställningar måste dock ske genom den statliga arbetsförmedlingen. Överdirektören sökte genom arbetsförmedlingen en ny arbetskraft med vissa kvalifikationer i språk och matematik och ville anställa mig. När han för tredje gången fick besked från arbetsförmedlingen, att de inte kunde skaffa någon med de stipulerade kvalifikationerna, då först hade han rätt att anställa någon utifrån. På det sättet kom jag in på den meteorologiska banan. Först blev jag kartriterska där och skrev in dagens meteorologiska observationer från hela Europa på specialkartor. Med tiden blev jag vetenskaplig assistent och så småningom även meteorolog och läste också prognoser i radio. På grund av min familjs härkomst fick jag alltid nöja mig med en betydligt lägre lön än alla andra i samma tjänsteställning. Trots allt var jag emellertid verkligen lycklig över mitt intressanta arbete och över inkomsten, som behövdes så otroligt väl.

Så kom de s k utrensningarnas tid, omkring 1930, då många kolleger och anställda i olika företag fick lämna sina arbeten och byta sina hem mot Sibirien. Även med tanke på andra gällde det nu, ännu mer än tidigare, att vara mycket försiktig med vad man sa. Allting kunde användas som bevis mot någon, som skulle rensas ut. Lika farligt var det om många samlades i hemmet för att musicera, hålla litterära eller andra cirklar, fira födelsedagar och liknande. Det misstänktes genast, att det planerades något kontrarevolutionärt. Man hade en känsla av att även väggarna hade öron.

Jag behöver inte berätta om alla fina teatrar, om baletten med sina gamla traditioner, om musiken i Sovjet, om alla museer och konst-



Nils Bergeron vid sidan av ett barnporträtt av sin styvfar Tor Bergeron. Nils kom sju år gammal med sin mor och Tor Bergeron till Sverige. Han adopterades av Tor. Sedan hustrun dog för några år sedan bor Nils, nu 81 år, kvar i lägenheten i Nacka. Bokhyllorna är fulla av litteratur om Jehovas Vittnen i vars rörelse Nils i många år varit och fortfarande är djupt engagerad.

Foto Per Eric Mattsson

Sovjet. Han kom och då först började mitt verkliga liv.

När vi, två år senare, lämnade Moskva den 1 november 1932, efter Tors andra sejour i Sovjet och när vi redan var gifta, var det en folksamling på 25 personer, som följde oss tre, d v s Tor, lille Nils och mig, till tåget. Det var min mor, min bror, min förre man och hans mor, och många vänner och kolleger.

Resan gick då till Helsingfors, där jag blev liggande sjuk ett par veckor. Sedan fortsatte vi till Norge via Stockholm och var bosatta i Oslo ett par år, därefter i Stockholm och från 1947 i Uppsala.

Jag har försökt att så sakligt som möjligt återge en liten del av det jag och de mina upplevat. Men mellan raderna ryms hekatomber av mänskligt lidande av samma eller annan art för miljontals människor.

Vera Bergeron

skatter, som finns där. Det känner ni säkert till. Detta var bara ett försök att i stora drag beskriva hur det var att leva där i början av revolutionen. Sedan dess har naturligtvis många saker ändrats totalt. Bland annat finns det inga analfabeter längre, ransoneringarna har upphävts för länge sedan; det finns rättegångar o s v. Disciplinen är åter mycket sträng i skolorna, vetenskapen omhuldas på alla sätt av regeringen. Men det är tyvärr fortfarande knappast möjligt att från utlandet brevväxla på vanligt privat sätt med människorna där, och fortfarande kan man inte skriva och tala fritt utan att det kan läggas in en politisk mening i det man säger. Men man får hoppas, att diktaturen

så småningom övergår till ännu mildare former och att gränserna till slut öppnas för andra. Personligen har jag dock förlorat många ungdomsår där men har kanske lärt mig desto mera om det rent mänskliga och fått förmågan att förstå medmänniskorna och deras svårigheter.

Livets nyck ville, att det på Väderlektjänsten var jag som stod för all korrespondens med Tor Bergeron, som kom att bli min andre man. Han var då fil.dr och statsmeteorolog i Norge och hans namn var redan internationellt känt. Han skulle inbjudas till Moskva för att föreläsa där och för att i vissa avseenden reorganisera väderlektjänsten i hela

Har du missat medlemsavgiften i Wendelas Vänner. I så fall är risken stor att detta nummer blir det sista i din brevlåda. Endast kr 150:- till postgiro 985920-8. Med avgiften följer tre nummer av WendelAvisan samt då och då specialerbjudanden. Vem vet vad de nya krögarna i Wendelas Hus kan hitta på.